

NELJÄS JAOSTO
TAPAUKSEN R. V. SUOMI
Valitus no. 34141/96
TUOMIO
STRASBOURG
30. toukokuuta 2005

Tuomio tulee lopulliseksi Ihmisoikeussopimuksen Artikla 44 § 2 määrittelemällä tavalla. Siihen saatetaan tehdä toimituksellisia muutoksia.

Käännöksestä

Kehotan lukijaa olemaan skeptinen kääntämieni oikeudellisten termien käytöstä. Ehkä joku oikeusoppinut voisi auttaa minua ja oikaista niitä.

Anu Suomela
anu.suomela@sexpo.fi

Tapauksessa R. v. Suomi

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (Neljäs jaosto) on istunnossaan seuraavassa kokouksessa:

Sir Nicholas Brazda, *presidentti*
Mr J. Casadevall
Mr G. Bonello
Mr M. Pellonpää
Mr K. Traja
Mr L. Garlicki
Ms L. Mijović, *tuomareita*
ja Mr M.O'Boyle, *osaston sihteeri*,

Kokoonnuttuaan yleisön läsnä olematta 31. toukokuuta 2005 ja 9. toukokuuta 2006 julistanut seuraavan tuomion joka laadittiin viimeksi mainittuna päivänä:

MENETTELY

1. Tapaus tuli vireille Ihmisoikeustoimikunnalle osoitetusta valituksesta (no. 34141/96) Suomen valtiota vastaan Ihmisoikeuksia ja perusvapauksia koskevan sopimuksen aikaisemman artikla 25 perusteella. Valittaja on Suomen kansalainen ja valitus jätettiin 5. joulukuuta 1996.
2. Valittajaa, jolle oli myönnetty maksuton oikeuskäsittely edusti alkuaan Ms Tarja Öörni ja sittemmin Mr Janne Savola, molemmat ovat lakimiehiä ja työskentelevät Lappajärvellä ja Lapualla. Suomen hallitusta edusti valtionasiamies Mr Arto Kosonen Ulkoministeriöstä.
3. Valittaja esittää useita Sopimuksen loukkauksien koskien artikloita 6 § 1, 8 ja 13.
4. Valitus siirrettiin Tuomioistuimelle 1. marraskuuta 1998, kun Sopimuksen Protokolla No. 11 tuli voimaan (Protokollan No 11 Artikla 5 § 2).
5. Tuomioistuin totesi päätöksellään 31. toukokuuta 2005 hakemuksen valituskelpoiseksi.
6. Sekä valittaja että hallitus lähettivät lisäselvityksiä (Sääntö 59 § 1). Konsultoituun osapuolia Jaosto päätti, ettei suullista kuulemista tapauksen meriiteistä edellytetty (Sääntö 59 § 3), osapuolet vastasivat kirjallisesti toistensa selvityksiin.

ASIAN FAKTAT

I. TAPAUKSEN OLOSUHTEET

7. Valittaja on syntynyt vuonna 1958.

A. Tausta

8. Valittaja on M:n isä. M. on syntynyt marraskuussa 1987. Perhe muutti 1989 paikkakunnalle, jossa alempana olevat viranomais-toimet tapahtuivat. Vuonna 1990 M.:n äiti alkoi kärsiä psyykkisestä sairaudesta, johon liittyi myös itsemurha -käyttäytymistä. Ajoittain valittaja joutui suojelemaan M.:ää äidin väkivallalta. Vuoden 1991 alussa M. oli osa-aikaisesti päivähoitossa, joka järjestettiin tukitoimena sekä lapselle että vanhemmille.

9. Syyskuussa 1991 perhe otti yhteyttä perheneuvolaan, jossa M.:ää tutkittiin useasta syystä. He hakivat apua siksi, että äiti ei tullut toimeen pojan kanssa koska tämä oli niin levoton. Terapeutin lastensuojeluviranomaisille lähettämän raportin mukaan perhe lopetti käynnit.

Joulukuusta 1991 äiti oli sairaalahoidossa helmikuun puoliväliin 1992. Maaliskuussa 1992 vanhemmat veivät M.:n tutkittavaksi Seinäjoen Keskussairaalan lastenpsykiatrian osastolle tri H.L.:lle. Toukokuussa 1992 äiti joutui jälleen sairaalaan. 21. toukokuuta 1992 vanhemmat kävivät tri H.L.:n vastaanotolla ja keskustelivat M.:n tilanteesta tämän lastentarhanopettajan ja hoitajan, sosiaalityöntekijä M-L.K.:n, psykologi H.V.:n, perheterapeutti H.H.:n ja tri H.L.:n kanssa. Kolme viimeistä työskenteli kyseisellä sairaalan osastolla. Tässä vaiheessa vanhemmat vastustivat sitä, että poika olisi sijoitettu tarkkailtavaksi sairaalan osastolle, mutta he ilmaisivat toiveen, että sosiaalityöntekijät tekisivät kotikäyntejä ja tukisivat erityisesti äitiä. Kesällä vanhemmat kuitenkin pyysivät, että M. otettaisiin tarkkailtavaksi sairaalaan. 26. elokuuta vanhemmat kävivät tri H.L.:n vastaanotolla ja keskustelivat tilanteesta myös tri L.V.:n kanssa. Syyskuun 21. päivästä marraskuun 25. päivään M. oli tarkkailtavana osastolla käyttäytymishäiriöiden vuoksi. Molemmat vanhemmat kävivät säännöllisesti katsomassa häntä. Tutkimuksissa ilmeni, että M. oli kaksi vuotta kehityksestä jäljessä ja hänessä ilmeni turvotumutta. Lisäksi hän oli selvästi emotionaalisesti vaurioitunut. Hänelle suositeltiin yksilöterapiaa, mutta hän ei tuolloin sellaista saanut.

10. Tässä vaiheessa vanhemmat laittoivat vireille avioerohakemuksen. Valittaja sai äidin suostumuksella M.:n huoltajuuden. Sen jälkeen kun M. otettiin huostaan 24. marraskuuta 1992 valittaja sai hermoromahduksen ja oli lyhyen ajan sairaalahoidossa.

B. Huostaanotto

11. Marraskuun 24. päivänä Sosiaalilautakunta otti M.:n huostaan lastensuojelulain perusteella (683/1983, muutettu lailla 13/1990). Se oli saanut 26. lokakuuta 1992 päivätyn tohtoreiden H.L. ja L.V.:n lausunnon. Huostaanotto oli perusteltu sillä, että äiti oli sekä fyysisesti että psyykkisesti väkivaltainen M.:ää kohtaan, kumpikaan vanhemmista ei kyennyt kasvattamaan häntä, ja tukitoimet joita oli annettu, kuten päivähoito, kotiavustaja ja yhteydet perheneuvolaan eivät olleet riittäviä. Huostaanoton tarkoitus oli M.:n sijoittaminen sijaisperheeseen.

12. Valittaja suostui huostaanottoon, oman väitteensä mukaan kuitenkin sosiaalityöntekijöiden ankaran painostuksen jälkeen. Myös äiti antoi suostumuksensa, arvioituaan itsensä kyvyttömäksi huolehtimaan lapsesta. Päätöksestä ei valitettu. Marraskuun 25. päivänä M. siirrettiin yksityiseen lastenkotiin noin 120 kilometrin päähän kodistaan. Molemmat vanhemmat kävivät katsomassa häntä säännöllisesti. M.:llä oli ankara koti-ikävä. Kävi ilmi, että hän alkoi masturboida. Sosiaalityöntekijät alkoivat epäillä valittajaa inestistä ja kielsivät häntä viemästä M.:ää käymään kotona. Valittaja sai vierailua M.:n luona lastenkodissa kerran tai kahdesti kuussa. Kesäkuusta 1994 hän sai viedä M.:n kohtiin kerran kuukaudessa. Missään vaiheessa sosiaalityöntekijät eivät käyneet seuraamassa isän ja M.:n välistä vuorovaikutusta kotilomilla. Tänä aikana ei tehty kirjallista päätöstä tapaamisten rajoittamisesta. Hallituksen selityksen mukaan sosiaaliviranomaisten muistiinpanoista 1. joulukuuta 1992 ilmenee, että valittajan kanssa pidetyssä tapaamisessa sovittiin, että hän käy tapaamassa M.:ää noin kahdesti kuussa, koska jatkuvat vierailut häiritsisivät lapsen tilannetta.

13. Lastenkodin henkilökunta oli säännöllisesti yhteydessä sairaalaan keskustellen M.:n tilanteesta. Valittajalle varattiin aikoja sairaalaan poliklinikalle. Hallitus esittää, että hän ei yleensä tullut paikalle, minkä valittaja kiistää.

14. Helmikuussa 1993 M. tutkittiin kyseisen sairaalan poliklinikalla, mutta löydökset eivät tukeneet inestiepäilyä. Lastenkodin pitämästä rekisteristä löytyy maaliskuun 11 päivältä 1993 seuraava kirjaus:

‘ ... Koska tarkoitus on, että M.:ää ei enää sijoiteta vanhemmilleen vaan sijaisvanhemmille, tulee aloittaa erottaminen vanhemmista ... ‘

15. Viranomaisten keskinäisessä tapaamisessa 29. syyskuuta 1993 todettiin, että M. oli

edistynyt. Hänen puheensa oli kehittynyt, hän oli oppinut leikkimään ja tulemaan toimeen toisten lasten kanssa. Tämän edistymisen vuoksi hänen nimensä otettiin pois hoitoa odottavien listalta.

16. Maaliskuun 30. päivänä 1994 käydessään tri H.L.:n vastaanotolla, M. oli ollut hiljainen eikä kyennyt keskittymään piirtämiseen, jonka perusteella päätettiin, että hänen olisi syytä käydä psykologin vastaanotolla. 1994 kesäkuun 28. päivään mennessä hän oli käynyt psykologin luona kolme kertaa. Näiden käyntien seuraamuksena oli se, että M. joka oli ollut pelokas ja ahdistunut käyntien aikana, ei ollut kyennyt tekemään kognitiivisia testejä.

C. Huostassapidon lopettaminen

17. 21 syyskuuta 1993 valittaja vaati suullisesti M.:n huostassapidon lopettamista ja kotiin palauttamista, perustellen asiaa 14. syyskuuta 1993 päivätyllä psykiatri tri M.L.:n lausunnolla, jonka mukaan valittajan mielenterveys oli nyt normaali, ja että hän oli kykenevä huolehtimaan M.:n hoidosta ja kasvatuksesta. Sosiaaliviranomaiset eivät suostuneet vaatimukseen. Hallitus esittää, että sosiaaliviranomaiset tällöin selittivät valittajalle miten hän voi valittaa tästä kieltäytymisestä. Valittaja kiistää näin tapahtuneen. Sosiaaliviranomaiset O.K. ja M-L.K. hylkäsivät valittajan 25. tammikuuta 1994 esittämän uuden vaatimuksen, kirjeellään 21. helmikuuta 1994. Hallituksen mukaan viranomaisten valittajalle lähettämä kirje ei merkinnyt kieltäytymistä huostaanoton purkamisesta. Siinä ainoastaan esitettiin, mikä heidän asemansa tässä tilanteessa oli. Valittaja kiisti näiden kahden virkailijan oikeuden esiintyä lautakunnan puolesta, ja uudisti vaatimuksensa 9. maaliskuuta 1994 vaatien asian käsittelemistä lautakunnassa.

18. 14. huhtikuuta 1994 lautakunta järjesti kokouksen, jossa olivat paikalla valittaja ja hänen asiamiehensä. 10. kesäkuuta 1994 lautakunta harkitsi vaatimusta. Se kuuli valittajaa ja lastenkodin johtajaa L.L.:ää sekä yhtä hoitajaa. Se päätti siirtää käsittelyä huostaanoton lopettamisvaatimuksen käsittelyä siihen asti kunnes saataisiin tieto tutkimuksista, joilla selvitettiin oliko M. kypsä aloittamaan koulun. Kuten yläpuolella on kerrottu viimeinen psykologilla käynti tapahtui kesäkuussa 1994.

19. Marraskuun 4. päivänä 1994 lautakunta jatkoi huostaanoton lopettamisvaatimuksen tutkimista. Se oli saanut tri H.L.:n 31. elokuuta 1994 päiväämään lausunnon, jonka mukaan M. oli psyykkisesti vakavasti häiriintynyt ja selvästi kehityksestään jäljessä. Sen vuoksi hän tarvitsi psykiatrian vastaanotolla annettavaa terapiaa. Ennen lausunnon antamista tri H.L. oli haastatellut valittajaa 25. elokuuta 1994. Tri H.L. arvioi, että valittaja ei ollut vielä kykenevä kasvattamaan M.:ää edes avustettuna, eikä olisi lapsen edun mukaista 'tehdä kokeilua, joka mitä todennäköisimmin epäonnistuisi'. Valittajan mukaan tri H.L. oli tutkinut M.:n kaksi vuotta aikaisemmin, mutta ei sen jälkeen. M.:n potilasasiakirjoista kuitenkin ilmenee, että hän oli käynyt tri H.L.:n vastaanotolla maaliskuussa 1994. Lautakunta oli hankkinut myös samassa sairaalassa työskentelevän psykologi T.T.:n lausunnon, joka on päivätty 7. lokakuuta 1994, sekä kirjallisen lausuman valittajasta M.:n äidiltä ja lastenkodista. Sen lisäksi lautakunta kuuli valittajaa, hänen läheistä ystäväänsä O.M.:ää, lastenkodin johtaja L.L.:ää, ja yhtä hoitajaa, sekä perheterapeutti H.H.:ta. Valittaja vaati, että M.:n tutkisi joku muu asiantuntija kuin tri H.L. Lautakunnan mielestä M. oli tutkittu riittävän hyvin. Valittajan mukaan hän tai hänen asiamiehensä eivät saaneet tehdä kysymyksiä kun todistajia kuultiin.

20. Päätöksessään 4. marraskuuta 1994 lautakunta totesi, että M. tarvitsi kasvattajakseen henkilön jolla on vahva vanhemmuus, jotta lapsi kehittyisi sosiaalisesti, psykologisesti ja emotionaalisesti, joten huostassapito pidettiin voimassa. Se arvioi että kotiapu ei auttaisi huomioon ottaen M.:n vaikeudet. Tärkeänä pidettiin M.:n kannalta että sijaisvanhemmat saisivat valittajan tuen kasvatustehtävässään. Lautakunta päätti lisäksi jatkaa M.:n perhesijoituksen valmistelua. Lisäksi päätettiin, ettei M.:n terveyttä tarvitse enää tutkia.

21. Valittaja valitti Vaasan lääninoikeuteen ja vaati suullista käsittelyä todistajien kuulemiseksi. Hän vaati myös M.:n terveydentilan tutkimista nimeämällä psykiatri A.K.:lla. Hän vaati myös täytäntöönpanon keskeytystä sen suhteen, että M. oltiin sijoittamassa sijaisperheeseen. Valittaja totesi M.:n tarpeen psykiatriseen hoitoon, mutta totesi, että sellainen voidaan

järjestää siten, että M. asuisi hänen luonaan. Vastauksessaan valitukseen lautakunta totesi, ettei valittaja ollut riittävän kyvykäs kasvattamaan sellaista lasta kuin M., jonka häiriintyneisyys vaati erityisiä taitoja.

22. Marraskuun 25. päivänä 1994 lautakunta hyväksyi valittajan vaatimuksen, että tri M.L. tutkisi valittajan ja M.:n välisen suhteen 30. marraskuuta 1994. Tämän lausunnon mukaan heidän suhteensa ja vuorovaikutuksensa oli täysin normaalia, M. ei ilmaissut minkään laisia pelon tai epäluottamuksen merkkejä. Tri M.L.:n mukaan M. tunsu turvallisuutta ja halusi mielellään käydä valittajan luona kotilomilla. Valittajan hän arvioi olevan kykenevän asettamaan M.:lle säännöt ja rajat. Lisäksi tri M.L. asetti kyseenalaiseksi suunnitelman M.:n sijoittamisesta sijaisperheeseen, koska pojan isä oli täysin kykenevä kasvattamaan hänet. Hän myöskin asetti kyseenalaiseksi tri H.L.:n 31. elokuuta 1994 antaman lausunnon, jonka mukaan valittaja mitä todennäköisimmin epäonnistuisi M.:n kasvatuksessa, jos hänelle sellainen tilaisuus suotaisiin.

23. 4. huhtikuuta 1995 Lääninoikeus, hyläten valittajan ylempänä selostetut vaatimukset, piti voimassa lautakunnan 4. marraskuuta 1994 tekemän päätöksen. Lääninoikeus totesi, että M.:n tilanne jatkui samanlaisena kuin mitä alkuperäisessä huostaanottopäätöksessä oli todettu. Valittaja valitti edelleen ja vaati suullista kuulemista.

24. 1. kesäkuuta 1995 M. siirrettiin sijaisperheeseen noin 150 kilometrin päähän valittajan kodista.

25. 19. lokakuuta 1995 Korkein hallinto-oikeus kumosi alemman tuomioistuimen päätöksen huostaanotosta. Tapaus palautettiin lääninoikeuteen, jolle annettiin ohje järjestää suullinen käsittely.

26. Marraskuussa 1995 valittaja vaati lautakunnalta, että M. tulisi tutkituttaa sellaisella lastenpsykiatrilla, joka ei ollut sekaantunut tapaukseen. Tarkoituksena oli kuulla M.:n mielipide sen mahdollisuuden varalle, että huostaanotto lopetettaisiin, sekä sen selvittämiseksi, miksi M. toisinaan oli haluton lähtemään valittajan kotiin. Vaatimus hylättiin 25. marraskuuta 1995 lautakunnan harkittua, että sijaisvanhemmat kykenivät ilmaisemaan M.:n käsityksen, kun tämä oli heille sanonut asuvansa mieluummin heidän kanssaan kuin palaavansa valittajan luo.

27. 14. marraskuuta 1995 päivätyssä hakemuksessaan lääninoikeudelle valittaja vaati, että M.:n mielipide isän kanssa asumisesta tulee selvittää neutraalilla tavalla, ja että M.:lle tulee kertoa, ettei hänen missään olosuhteissa tarvitse palata lastenkotiin. Ensimmäisessä kuulemisessa 30. marraskuuta 1995 Lääninoikeus kuuli lastenkodin johtaja L.L.:ää, tri H.L.:ää ja sijaisvanhempia. Sijaisvanhemmat totesivat, että eivät katso velvollisuudekseen tukea valittajan ja M.:n välistä suhdetta. Valittajan kutsumat neljä todistajaa varmensivat, että tilanne oli palautunut normaaliksi, ja että valittajan suhde M.:ään oli täysin normaali. Kirjelmässään 1. joulukuuta 1995 valittaja vaati oikeudelta, että viranomaisen tulee luovuttaa hänelle kopio M.:n hoitopäiväkirjasta. Näin ei tapahtunut.

28. Toisessa käsittelyssä 15. tammikuuta 1996 Lääninoikeus kuuli tri H.L.:ää ja S.S.:ää, ja valittajan vaatimuksesta M.:n opettajaa. Oikeudella oli käytössään tri H.L.:n 2. helmikuuta 1996 päiväämä lausunto, jonka mukaan kyseisenä päivän vastaanotolla käydessään M. oli vastustanut tapaamisia valittajan kanssa. 9. helmikuuta 1996 Lääninoikeus vahvisti lautakunnan 4. marraskuuta 1994 tekemän päätöksen huostaanotosta ja hylkäsi valittajan vaatimukset seuraavin perustein:

‘Sosiaalilautakunnan tulee lopettaa huostassapito [lapsen] kun lastensuojelulain 16§:n mukaista sijaishuollon tarvetta ei enää ole, jos lopettaminen ei ole ilmeisen selvästi vastoin lapsen etua. Asiakirjojen ja suullisessa kuulemisessa saadun tiedon perusteella lastensuojelulain 16 §:n mukainen sijaishuollon tarve on edelleen olemassa, koska [valittajalla] ei ole riittävää kasvatuskyykyä. Lapsen huostaanotto ja sijoitus sijaisperheeseen on lapsen edun mukaista, kun otetaan huomioon lapsen tarpeet. Sosiaalilautakunnan on tämän vuoksi tullut ottaa lapsi huostaan’.

29. Valittaja jatkoi Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sinne antamassaan vastauksessa lautakunta vetosi tri H.L.:n 29. maaliskuuta 1996 päiväämään lausuntoon.

30. 10. toukokuuta 1996 valittajan asiamies jätti Terveysturvakeskukselle kantelun, jossa kyseenalaistettiin tri H.L.:n ammattitaito, mutta 15. kesäkuuta 1998 TEO ei nähnyt syytä ryhtyä toimenpiteisiin.

31. Kirjelmässään Korkeimmalle hallinto-oikeudelle 26. kesäkuuta 1996 valittaja ensimmäistä kertaa kommentoi M.:n hoitopäiväkirjaa, joka oli nyt toimitettu hänelle. 24. syyskuuta 1996 Korkein hallinto-oikeus jätti voimaan alemman tuomioistuimen päätöksen huostaanotosta. Korkein hallinto-oikeus perustelee asiaa seuraavasti:

‘Asiakirjojen perusteella M. On edelleen psykologisesti ja emotionaalisesti häiriintynyt lapsi. Hänen hoitonsa ja kasvatuksensa vaativat vahvaa ja johdonmukaista vanhemmuutta ja ohjausta, sekä etenkin hänen hoidon tarpeidensa ymmärtämistä, kun otetaan huomioon hänen häiriintyneisyytensä. Lääkäriinlausuntojen mukaan M. tarvitsee pitkäaikaista psykoterapiaa, jonka edellytyksenä on sijoituksen pysyvyys. [Valittaja] ei ole riittävässä määrin ymmärtänyt [M.:n] häiriintynyttä käyttäytymistä ja hoidon välttämättömyyttä. Ristiriidat [valittajan], sijaisvanhempien ja [M.:n] hoidosta vastaavien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöiden välillä ovat lisänneet [M.:n] ahdistusta ja ovat siten hänen etunsa vastaisia. Tällä perusteella Korkein hallinto-oikeus arvioi, että huostassapidon lopettaminen johtaisi lastensuojelulain 16 §:n mukaisiin puutteisiin lapsen hoidossa, mikä vaarantaisi M.:n terveyden ja kehityksen. Kun otetaan huomioon M.:n hoidon tarpeet, avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai mahdollisia. M.:n psyykinen ja emotionaalinen häiriintyneisyys on selvästi vähentynyt huostaanoton aikana. Hän on myös ilmaissut halunsa asua sijaisperheessä. Korkein hallinto-oikeus arvioi, että huostaanotto on M.:n edun mukainen. Näin ollen ei ole perustetta muuttaa Lääninoikeuden päätöstä.’

D. Tapaamisrajoitukset

32. Sosiaalilautakunta rajoitti M.:n tapaamisoikeuksia huoltosuunnitelmalla 24. marraskuuta 1992 ja uudisti järjestelyn 1. kesäkuuta 1993 sekä 2. maaliskuuta 1994. Tässä vaiheessa se ei tehnyt yhtään muodollista päätöstä.

33. Kuten ylempänä ilmenee M. siirrettiin 1. kesäkuuta 1995 sijaisperheeseen. 27. kesäkuuta 1995 lautakunta teki muodollisen päätöksen siitä, että laitoshuolto muutetaan sijaisperhe-sijoitukseksi. M.:n äiti suostui tähän, mutta valittaja ei. Asiaan liittyvässä huoltosuunnitelmassa valittajalle sallittiin M.:n vieminen kotiin yhtenä viikonloppuna kuukaudessa ja yksi puhelinsoitto viikossa. M.:lle myönnettiin sama määrä yhteydenpitoa suhteessa äitiinsä. Poikkeavista kotilomista tuli sopia erikseen. Esimerkiksi kesäkuussa 1995 M.:n sallittiin olla kotilomalla valittajan luona yhdeksän päivää.

34. Valittaja valitti 27. kesäkuuta 1995 tehdystä päätöksestä lääninoikeuteen perusteenaan mm. se, että tapaamisrajoituksia ei voida määrätä huoltosuunnitelmalla, josta ei ole valitusoikeutta. 18. elokuuta 1995 oikeus päätti ottaa asian tutkittavakseen ja totesi, että tapaamisrajoituksia ei huoltosuunnitelmassa ollut annettu sitovalla tavalla. Sosiaaliviranomainen hylkäsi valittajan vaatimuksen valituskelpoisesta päätöksestä vedoten kyseiseen Lääninoikeuden päätökseen sillä tulkinnalla, että oikeus oli hyväksynyt huoltosuunnitelman, johon tapaamiset sisältyivät.

35. 4. lokakuuta 1995 valittaja kanteli Eduskunnan oikeusasiamiehelle siitä, että viranomainen oli kieltäytynyt antamasta valituskelpoista päätöstä. 10. lokakuuta valittaja kanteli Vaasan lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosastolle sillä perusteella, että tapaamisrajoituksia ei ollut tehty Lastensuojelulain 25 §:n ja lastensuojeluasetuksen 9 § ja 14 §:n perusteella. 19. joulukuuta 1995 antamassaan päätöksessä Lääninhallitus totesi, ettei kyseisten säädösten perusteella ollut syytä tapaamisrajoituksiin. Kuitenkin Lastensuojelulain 19 § sosiaalilautakunnan tehtävä on päättää, ei pelkästään lapsen huollosta ja hoidosta vaan myös olinpaikasta. Tässä tilanteessa lautakunnan olisi tullut varmistaa, ettei valittajalle tullut sitä käsitystä, että tapaamisia rajoitettiin tarpeettomasti ja laittomasti.

36. Eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston otettua 12. tammikuuta 1996 yhteyttä lautakuntaan se alkoi valmistella valituskelpoista päätöstä ja kuuli tässä tarkoituksessa valittajaa. 31. tammikuuta 1996 se jatkoi tilanteen selvittelyä ja kuuli valittajaa. 2. helmikuuta 1996 se sai käyttöönsä tri H.L.:n lausunnon. 13. maaliskuuta 1996 järjestetyssä kuulemisessa valittaja

vastusti sosiaaliviranomaisten ehdotusta siitä, että tapaamisia rajoitettaisiin entisestään yhdeksi viikonloppulomaksi joka toinen kuukausi ja että loma-aikojen tapaamisista päätettäisiin myöhemmin. Viranomaiset esittivät, että rajoitukset olivat välttämättömiä ehkäisemään M.:n psyykkisen kehityksen vaurioituminen, kun otettiin huomioon se tosiseikka, että vaikka M. oli edistynyt, hän oli kuitenkin vielä psyykkisesti ja emotionaalisesti häiriintynyt lapsi. Näissä olosuhteissa oli tärkeää, että hän vietti riittävästi aikaa sijaisperheessä, joka antoi turvaa. Tämän lisäksi sijaisvanhempien mukaan M. oli usean kerran selvästi vastustanut valittajan tapaamisia. Valittaja vaati jälleen neutraalia tutkimusta, jolla selvitetäisiin M.:n vastustuksen syyt, sekä sijaisvanhempien tukea tapaamisille. Vastaajan toistajana toimineen M.K.:n mukaan valittajan ja M.:n suhde oli täysin normaali kun hän oli kotilomalla edellisenä jouluna 1995. 14. maaliskuuta 1996 lautakunta kuuli tri H.L.:ää, lastenkodin johtajaa ja sijaisvanhempia selvittääkseen tapaamisjärjestelyjä. Valittajaa ei ollut kutsuttu tähän kuulemiseen, eikä hän voinut kommentoida näitä suullisia lausuntoja ennen lautakunnan päätöstä. Samana päivänä tehty päätös noudatti viranomaisen ehdotusta ja sen määrättiin olevan voimassa maaliskuun 1997 loppuun. Tapaamisoikeudet koskien erityisiä kotilomia tuli päättää erikseen ja kesällä 1996 M. oli valittajan luona 8. - 17. kesäkuuta.

37. Valittaja valitti ja vaati lautakunnan päätöksen keskeyttämistä. Hän esitti mm. että oli tapahtunut virhe siinä, että hänen kirjelmänsä ei ollut toimitettu lautakunnan jäsenille 31. tammikuuta 1996 pidettyyn kokoukseen, eikä häntä oltu kuultu lausunnoista joita oli annettu 14. maaliskuuta 1996. Hallituksen mukaan kyseinen kirjelmä oli toimitettu lautakunnan jäsenille. 16. huhtikuuta 1996 Lääninoikeus hylkäsi täytäntöönpanon keskeytysvaatimuksen.

38. Lausunnoissaan 3. toukokuuta ja 25. kesäkuuta 1996 Eduskunnan oikeusasiamies totesi että koska valittaja ei ollut alkuaan vaatinut valituskelpoista päätöstä tapaamisten rajoittamisesta, ei lautakunta ollut toiminut laittomasti kun jätti päätöksen antamatta. Kuitenkin välittömästi kun valittaja oli esittänyt vastustuksensa tapaamisten laajuuden suhteen, mukaan lukien huoltosuunnitelma kesällä 1995, hänelle olisi tullut antaa valituskelpoinen päätös. Kun sellainen päätös oli lopulta annettu maaliskuussa 1996, ei valittajan kantelu aiheuttanut Oikeusasiamieheltä muita toimia.

39. 14. tammikuuta 1997 Lääninoikeus piti voimassa tapaamisrajoitukset, jotka lautakunta oli asettanut 14. maaliskuuta 1996. Harkitessaan sitä, että valittajaa olisi tullut kuulla niiden lausuntojen suhteen, joita oli annettu lautakunnassa 14. maaliskuuta 1996 se totesi, että tämä virhe ei ollut sellainen, että lautakunnan päätös olisi kumottava, koska lausunnot oli kirjattu lautakunnan kyseiseen pöytäkirjaan, ja valittajalla oli ollut mahdollisuus esittää näkemyksensä valittaessaan lautakunnan päätöksestä. Lääninoikeus jätti kommentoimatta valittajan väitettä, että hänen kirjelmänsä ei ollut toimitettu lautakunnan jäsenille 31. tammikuuta 1996 pidettyyn kokoukseen. Perusteista oikeus totesi, että laajemmat tapaamisoikeudet olisivat vaarantaneet M.:n kehityksen huomioon ottaen hänen levottomuutensa tapaamisten jälkeen. Tämä käyttäytyminen johtui siitä vakavasta ristiriidasta, että M. oli lojaali yhtäältä isälleen ja toisaalta sijaisvanhemmilleen. Uutta valitusta ei tehty.

40. 26. maaliskuuta 1997 lautakunta oli kuultuaan valittajaa, sijaisvanhempia, tri H.L.:ää sekä lastenkodin johtaja L.L.:ää sekä kirjallisesti että suullisesti teki jatkopäätöksen tapaamisista. Tutkittuaan M.:n 24. maaliskuuta 1997 tri H.L. oli todennut, että M. vastusti tapaamisten lisäämistä valittajan kanssa. Lautakunta päätti että biologisten vanhempien kanssa yksi tapaaminen kuukaudessa kahden sijaan olivat M.:lle hyödyksi, koska hänellä oli nyt vähemmän ahdistusoireita ja regressiivistä käyttäytymistä. Päätöksen mukaan valittaja sai tavata M.:ää yhden viikonlopun ajan joka toinen kuukausi, sekä yhden viikon ajan kesällä. Valittaja sai soittaa M.:lle kerran viikossa ja M. sai soittaa hänelle milloin vain tahtoi. Päätös oli voimassa maaliskuun 1998 loppuun.

41. Valittaja valitti Lääninoikeuteen mm. sillä perusteella, että ennen lautakunnan kokousta 26. maaliskuuta 1997 häntä ei ollut kuultu niiden suullisten lausuntojen suhteen, joita oli saatu lastenkodin johtajalta ja sijaisvanhemmilta. Syyskuun 12. päivänä 1997 Lääninoikeus hylkäsi valituksen vedoten siihen, että valittaja ja hänen asiamiehensä olivat kommentoineet kirjallisesti

niitä kirjallisia lausuntoja joita muut olivat asiassa antaneet. Suullisessa kuulemisessa lastenkodin johtaja ja sijaisvanhemmat olivat vain toistaneet jo aikaisemmin sanomansa, ja joka oli valittajan tiedossa. Tämän lisäksi valituksessaan ja liitteissään valittajalla oli mahdollisuus esittää lisäkommentteja näistä käsityksistä, koska ne oli kirjattu lautakunnan pöytäkirjaan. Näin ollen kyseessä ei ollut prosessivirhe, jonka perusteella lautakunnan päätös olisi tullut hylätä. Tapaamisjärjestelyistä Lääninoikeus totesi, että tri H.L. oli tutkinut M.:n 24. maaliskuuta 1997 ja M. oli tuolloin vastustanut tapaamisten lisäämistä. Oikeus totesi myös, että valittajan negatiivinen asenne sijaisvanhempiin heijastui lapseen. Ottaen huomioon sen, että M. sai halutessaan olla yhteydessä valittajaan, ei ollut mitään syytä laajentaa tapaamisia. Maaliskuun 26. päivänä 1997 asetetut rajoitukset olivat olleet välttämättömiä ja laajemmat tapaamiset selkeästi vaarantaisivat lapsen kehityksen. Lisävalitusta ei tehty.

42. Kirjeessään 14. huhtikuuta 1997 M.:n äiti esitti, että M.:n asiasta vastuussa olevat sosiaaliviranomaiset olivat painostaneet häntä esittämään ainakin yhden kirjallisen käsityksen valittajan ja M.:n välisestä vuorovaikutuksesta. Vaihtokauppana hänen oikeuttaan soittaa pojalle sijaisperheeseen lisättäisiin. Hallituksen mukaan lautakunta kiistää tällaista vaatimusta tehdyn.

43. 3. huhtikuuta 1998 lautakunta teki seuraavan tapaamispäätöksen. Se oli hankkinut tri H.L.:n lausunnon, joka on päivätty 2. maaliskuuta 1998. Sen mukaan M. oli ilmaissut halua-vansa pysyä aikaisemmissa tapaamisjärjestelyissä. M.:n terveydentilasta tri H.L. totesi, että hänen vuorovaikutustaitonsa olivat merkittävästi parantuneet, mutta hän oli edelleen turvaton. M. oli kognitiivisilta kyvyiltään edelleen jäljessä. Lautakunnalla oli myös 15. tammikuuta 1998 päivätty psykologi T.T.:n lausunto, jossa hän oli yhtä mieltä tri L.L.:n päätelmien kanssa koskien M.:n kognitiivisia kykyjä. Tapaamisjärjestelyt olivat samat kuin 24. maaliskuuta 1997, joka selvitetään ylempänä. Valittaja ei valittanut päätöksestä.

44. Tapaamisjärjestelyt vuonna 1999 perustuivat sopimukseen, jonka mukaan sekä valittaja että M.:n äiti tapasivat M.:n joka toinen kuukausi. Valittajan mukaan hänen käytännössä pakotettiin hyväksymään tämä sopimus. Hän oli vaatinut, että häntä olisi tuettu M.:n tapaamisissa.

E. Hoitopäiväkirjan luovuttaminen

45. 15. kesäkuuta 1995 valittaja vaati saada kopion lastenkodissa pidettävästä M.:ää koskevasta hoitopäiväkirjasta. 14. elokuuta 1995 sosiaalijohtaja O.K. kieltäytyi luovuttamasta sitä, koska se 'voitaisiin ymmärtää väärin', ja siinä oli myös muita lapsia koskevia tietoja. Valittajalle kerrottiin kuitenkin, että hän voisi tutustua hoitopäiväkirjaan lastenkodissa. 24. elokuuta 1995 valittaja vaati että lautakunnan tulee tehdä asiassa päätös, jonka seuraamuksena lautakunta 14. syyskuuta 1995 piti voimassa kieltopäätöksen. Valittaja teki valituksen.

46. 24. marraskuuta 1995 Lääninoikeus kumosi lautakunnan päätöksen ja velvoitti sen luovuttamaan M.:n hoitopäiväkirjan valittajalle. Lautakunta ei suostunut noudattamaan päätöstä vaan valitti.

47. 6. kesäkuuta 1996 Korkein hallinto-oikeus piti voimassa alemman tuomioistuimen päätöksen ja määräsi lautakunnan luovuttamaan M.:n hoitopäiväkirjan valittajalle. Asiakirja luovutettiin 12. kesäkuuta 1996, mutta lastenkodin johtaja oli poistanut osan siitä.

48. Lausunnossaan 25. kesäkuuta 1996 Eduskunnan oikeusasiamies totesi mm. että sosiaalijohtaja oli käsitellyt valittajan vaatimusta M.:n hoitopäiväkirjan luovuttamisesta virheellisesti ja hidastellen.

F. Jatkotapahtumat

49. 6. marraskuuta 2000 M.:n psykoterapia loppui hänen ja terapeutin päätöksellä.

50. Elokuussa 2001 peruskoulun yläasteella. Muutaman kuukauden kuluttua hänellä ilmeni koulussa käyttäytymis- ja sopeutumishäiriöitä. Hän sai erityisopetusta.

51. Valittajan esittämän mukaan M. oli sijoitettuna lastenkotiin seitsemäksi tai kahdeksaksi

kuukaudeksi vuonna 2001 sijaisvanhempien kanssa tai heidän välistensä erimielisyyksien vuoksi.

52. Keväällä 2002 M. oli tutkittavana sairaalassa ja häntä hoidettiin siellä kesällä 2002. Hän sai hoitoa 2. kesäkuuta 2003, jolloin hänet siirrettiin nuorisokotiin. Elokuussa 2003 hän palasi sairaalaan kuukaudeksi. 28. joulukuuta 2003 hän palasi sairaalaan, koska oli keskittymätön, aggressiivinen ja psykoottinen. Hän sai lääkitystä ja oli eristyksessä. Hänet siirrettiin psykiatrisen sairaalan nuorisoyksikköön, jossa hän oli kunnes täytti 18 vuotta vuoden 2004 lopussa.

II ASIAAN LIITTYVÄ KANSALLINEN LAKI

53. Asiaan liittyvä kansallinen laki on tuotu esiin Tuomioistuimen tuomiossa *K. ja T. v. Suomi* [GC] (no. 25702/94, §§ 94-136, ECHR 2001-VII). Lisäksi säädökset joilla on erityistä merkitystä tässä asiassa on kuvattu alla.

A. Tapaamisoikeus huostaanoton aikana ja huoltosuunnitelma

54. Lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempiinsa ja sosiaalilautakunnan on on tuettava lapsen tapaamisia. Tapaaminen on lapsen oikeus, joten sitä ei tule toteuttaa tavoilla, jotka ovat lapsen edun vastaisia. Keskeinen tavoite on säilyttää ne ihmissuhteet jotka ovat lapselle tärkeitä myös huostaanoton aikana (pykälä 24). Käytännössä vain vanhemmat voivat vaatia tätä oikeutta oikeudessa (etenkin jos lapsi on pieni). Näin ollen tämä pykälä suojaa myös vanhempien oikeutta.

55. Perhe- ja yksilökeskeisessä lastensuojelussa on laadittava huoltosuunnitelma, jos ei ole kyse vain lyhytaikaisesta neuvonnasta ja ohjauksesta, ja huoltosuunnitelmaa on muutettava tarvittaessa. Huoltosuunnitelmaan on kirjattava olosuhteet ja asiat joihin halutaan vaikuttaa, keinot ja tavoitteet sekä miten usein suunnitelma tarkistetaan (pykälä 4 lastensuojeluasetuksessa). Siinä tulee määritellä sijoituksen syyt ja tavoitteet, millaista erityistukea lapselle, hänen vanhemmilleen ja hänestä kasvatuksestaan vastuussa oleville tulee järjestää, miten lapsen tapaamiset vanhempien kanssa tulee järjestää, sekä miten jälkihuolto tulee järjestää. Lastensuojelun tavoite on suojella lasta ja huolehtia lapsen edusta ja sosiaaliviranomaisen on huolehdittava, että huoltosuunnitelma turvaa tämän tavoitteen. Lapsen edun turvaamisessa lapsen toiveet ja mielipide tulee ottaa huomioon, lapsen kasvuolosuhteet tulee tarkistaa, ja lastensuojelutoimien ja vaihtoehtojen mahdolliset vaikutukset tulee arvioida (pykälä 10). Jos huoltosuunnitelman sisällöstä ei päästä yksimielisyyteen, lastensuojeluviranomaisen tulee kirjata vanhempien toiveet neuvottelumuistioon, sekä kirjata huoltosuunnitelmaan tavoitteet ja menetelmät joilla lastensuojelulain 10 pykälän mukaisiin tavoitteeseen pyritään. Huoltosuunnitelma on sosiaalityön apuväline jolla lasta suojellaan, se ei ole päätös, josta voi valittaa tai päättää lapsen tai perheen oikeuksista.

56. Tapaamissuunnitelma on kirjattava huoltosuunnitelmaan. Jos asiassa ei päästä sopimukseen tapaamisista ja lapsen edun mukaista on rajoittaa tapaamisia, on rajoituksista annettava valituskelppoinen päätös 25 pykälän mukaan, jossa todetaan:

‘Sosiaalilautakunta tai lastensuojelulaitoksen johtaja voi rajoittaa huostassa olevan lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita henkilöitä siten kuin asetuksessa todetaan 1) jos tapaamiset selvästi vaarantavat lapsen kehityksen ja turvallisuuden tai 2) jos rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien, lasten tai lastensuojelulaitoksen henkilökunnan turvallisuuden vuoksi. Edellä esitetyillä perusteilla Sosiaalilautakunta voi määrätä, että lapsen olinpaikkaan ei kerrota huostassa olevan vanhemmille tai huoltajille.’

Lastensuojeluasetuksen 9. pykälässä todetaan:

‘Huostassa olevan lapsen oikeutta tavata vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä voidaan rajoittaa lastensuojelulain 25 pykälässä mainituin perustein, jos se on välttämätöntä lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta.

Tapaamisrajoituksia koskevaan päätökseen on merkittävä tapaamisrajoituksen kesto, ja siinä on mainittava henkilöt, joita rajoitus koskee. Lisäksi siinä on mainittava millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee ja missä laajuudessa rajoitus toteutetaan. Lastensuojelulaitoksen johtaja voi päättää lyhyistä rajoituksesta, jotka ovat voimassa enintään kuukauden. Jos rajoitusta on tarpeen jatkaa tai määrätä pidemmäksi kuin kuukaudeksi asiasta päättää Sosiaalilautakunta'

57. Siitä milloin tapaamisrajoituspäätös on annettava on ollut erilaisia tulkintoja, koska huostaanotto sellaisenaan sisältää käytännöllisiä rajoituksia, ja koska huostaanottoasioissa normaalien rajoitusten ja lisärajoitusten raja ei ole selkeä. Tapauksissa joissa asiassa syntyy erimielisyyttä on annettava erillinen, valituskelpoinen tapaamisrajoituspäätös (lastensuojelulain 25 pykälä). Eduskunnan oikeusasiamies on antanut tästä päätöksen 9. kesäkuuta 1998 (valitus no. 1179/2/98).

B. Toimivaltaiset kunnalliset viranomaiset ja heidän päätöksensä

58. Yksilökohtaisesta lastensuojelusta päättää useista henkilöistä koostuva, tähän tarkoitukseen valittu Sosiaalilautakunta. Sosiaalilautakunta voi siirtää päätäntävaltansa alaiselleen viranhaltijalle sillä poikkeuksella että yksilön tahdonvastaisia sosiaalihuollon päätöksiä ei voida delegoida (sosiaalihuoltolain 12 pykälä). Kunnan sosiaalijohtajalla on oikeus sosiaalilautakunnan valtuuttamana ja yleisten ohjeiden mukaisesti oikeus päättää kiireellisistä sosiaalihuollon ja siihen liittyvistä asioista. Antaa lausuntoja, tehdä ehdotuksia ja valittaa päätöksistä, sekä oikeus joko henkilökohtaisesti tai valtuutettuna puhua lautakunnan nimissä. Sosiaalijohtaja voi tehdä kiireellisen huostaanottopäätöksen, päätöksen huostaanoton lopettamisesta, mikäli osapuolet eivät vastusta päätöstä. Päätöstä tahdonvastaiseen huostaanottoon ja huostaanoton lopettamiseen ei voida delegoida sosiaalijohtajalle. Sosiaalilautakunta on näissä tapauksissa aina ensimmäinen päätöksentekoaste (sosiaalihuoltolaki 12 pykälä).

C. Myöhemmät muutokset

59. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, (lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet; Laki no. 621/1999), joka tuli voimaan 1. joulukuuta 1999, sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, (lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården; Laki no. 812/2000), joka tuli voimaan 1. tammikuuta 2001, määrittelevät muun muassa sosiaalihuollon asiakkaan aseman ja oikeudet saada tietoja.

60. Eduskunta on äskettäin muuttanut lastensuojelulakia (Hallituksen esitys no. 225/2004) koskien mm. tapaamisoikeuksia. Muutos ei ole vielä voimassa.

LAKI

61. Valittaja on esittänyt useita moitteita koskien Sopimuksen 6, 8 ja 13 artikloja (En käännä lakitekstiä. Lukijan on syytä katsoa nämä seikat Euroopan Ihmisoikeussopimuksesta):

Article 6 § 1 reads in relevant part:

“In the determination of his civil rights and obligations ..., everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time... by [a] ... tribunal...”

Article 8 reads:

“1. Everyone has the right to respect for his private and family life

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in

accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

Article 13 reads:

“Everyone whose rights and freedoms as set forth in [the] Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.”

I. HALLITUKSEN ALUSTAVAT OIKEUDENKÄYNTIVÄITTEET

62. Hallitus esittää, että valittaja ei ollut valittanut huostaanotosta, joka tapahtui 24. marraskuuta 1992. Hän ei myöskään valittanut Sosiaalilautakunnan päätöksestä 3. huhtikuuta 1998, kun tapaamisoikeuksia rajoitettiin. Näin ollen hän ei ollut käyttänyt kansallisia oikeussuojakeinoja jotka hänellä oli. Lautakunnan 18. elokuuta 1995 tekemään päätökseen hallitus toteaa, että asia hoidettiin kansallisella tasolla. Lopuksi koskien Lääninoikeuden päätöstä 4. huhtikuuta 1995 sen suhteen ettei tuolloin pidetty suullista kuulemistä hallitus nojautuu siihen varumaan, joka Suomella oli tuolloin Artiklan 6 1§:n suullisen kuulemisen suhteen.

63. Valittaja esittää, että hän ei ollut valittanut siitä, että lapsi M. otettiin huostaan. Hän ei myöskään valittanut Lautakunnan päätöksestä 3. huhtikuuta 1998. Hänen valituksensa kohde oli se, että viranomaiset eivät huolehtineet siitä, että hän olisi saanut tukea selvitäkseen perheensä stressaavasta tilanteesta ja hänen omasta psyykkisestä romahduksestaan. Alkuaan hänen käsityksensä oli se, että kun hän pääsisi jaloilleen M. muuttaisi takaisin kotiin. Kuitenkin ilmeni, että viranomaiset olivat päättäneet pysyvästi erottaa M.:n valittajasta.

64. Käsittelyynotto päätöksessään Tuomioistuin yhtyi hallituksen vastaväitteeseen Sopimuksen 35 artiklan mukaisessa tapauksen meriittien arvioinnissa. Tuomioistuin toteaa, että sille esitetty valitus ei koske huostaanottoa tai 3. huhtikuuta 1998 tehtyä rajoituspäätöstä. Sen vuoksi nämä hallituksen esittämät alustavat väitteet on hylättävä. Mitä muihin alustaviin väitteisiin tulee Tuomioistuin katsoo, ettei niiden tutkiminen on aiheellista alempana esitettyistä syistä.

II VÄITTEET SOPIMUKSEN 8. ARTIKLAN LOUKKAAMISESTA

A. Osapuolten esitykset

65. Valittaja esittää, että huostaanoton jatkolle tai tapaamisten rajoittamiselle ei ollut minkäänlaisia laillisia perusteita. Tapaamisten rajoittamiselle ei ollut perusteita, eikä viranomaisen pyrkinyt aktiivisesti jälleenyhdistämään M.:än ja valittajan perhettä. Tämän lisäksi viranomaisen ei ollut antanut valituskelpoista päätöstä tapaamisista ajalla 24. marraskuuta 1992 - 31. maaliskuuta 1996. Vastauksessaan hallituksen antamaan vastineeseen valittaja painottaa sitä, että hän oli valittanut myös Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä 26. syyskuuta 1996, jossa huostassapitoa ei lopetettu.

66. Hallitus on esittänyt, että valittajalla ja M.:llä oli yhteistä perhe-elämää, ja että tapaamisten rajoittamiset, paitsi ne joista sovittiin, sekä kieltäytyminen purkamasta huostaanottoa, sisälsivät kajoamisen valittajan oikeuteen yksityisyyteen. Kuitenkin tällainen kajoaminen oli tehty laillisesti, se perustui lakiin ja se oli ollut välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa.

1. Tapaamisten rajoittamien

(a) Valittaja

67. Valittajan mukaan kanssakäymisen rajoitukset eivät johtuneet siitä, että oltaisiin suojeltu M.:n terveyttä, oikeuksia ja vapauksia, vaan tavoitteena oli vieraannuttaa hänet valittajasta, mistä todistaa huoltosuunnitelman kirjaus:

‘Tavoitteena on siirtää lapsi sijaishuoltoon’ (24. marraskuuta 1992)

‘... vähän kerrallaan tapaamisia vähennetään, koska isän vierailut eivät ole lapsen edun mukaisia ja koska tarkoituksena on, ettei M. palaa asumaan vanhempiensa luo. Sen sijaan hän asuu sijaisperheessä ja sen vuoksi irrottautumisprosessi vanhemmista on aloitettava. Insestin mahdollisuutta ei ole kokonaan unohdettu.’ (11. maaliskuuta 1993)

68. Valittajan mukaan M. vastusti ankarasti lastenkotiin paluuta oltuaan käymässä valittajan kotona. Valittajan lukuisista pyynnöistä huolimatta sosiaaliviranomaiset eivät kertaakaan vierailleet hänen kotonaan havainnoimassa hänen ja M.:n välistä vuorovaikutusta. Kesällä ja syksyllä 1995 valittaja havaitsi, että sijaisvanhemmat säännöllisesti kuuntelivat hänen ja M.:n puhelinkeskusteluja. Sijaisvanhempien läsnäollessa M. alkoi osoittaa haluttomuutta lähteä sijaisperheestä valittajan mukaan. Valittaja pyysi turhaan Lautakuntaa neuvomaan sijaisvanhempia tukemaan valittajan ja M.:n kanssakäymistä, ja että syyt M.:n kotikäyntejä koskevaan muuttuneeseen asenteeseen tulee selvittää. Ollessaan syksyllä 1995 käymässä kotona M. oli sanonut valittajalle, että sijaisäiti oli sanonut hänelle, että mikäli hän haluaa asua isänsä kanssa, hän joutuu takaisin lastenkotiin, jossa häntä oli väitteiden mukaan kohdeltu kaltoin ja kiusattu.

69. Valittaja esittää että tapaamisia rajoitettiin jo ennen sijaisperheeseen sijoittamista, tällöin insestiepäilyn perusteella, ja lastenkotitapaamisia oli valvottu. Valvonnan aikana M. oli nostettu pois hänen sylistään, jotta estettäisiin kaikki fyysinen kontakti. Tapaamisia rajoitettiin koska valittaja ei hyväksynyt huostaanottoa. Valittajalla ei ollut asiameistä ensimmäisen huostaanottovuoden aikana. Tapaamiset olivat olleet niukkoja myös kesäkuun 1994 jälkeen. Asianmukainen päätös oli annettu 13. maaliskuuta 1996 ja silloinkin vasta kun Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistosta oli soitettu Lautakunnalle 28. joulukuuta 1995. Näin ollen kesti yli kolme vuotta ennen kuin valittaja sai valituskelpoisen päätöksen. Sinä aikana M. oli siirretty sijaisperheeseen, jossa hän alkoi vastustaa kotilomia, mitä seikkaa käytettiin Lautakunnan päätöksissä häntä vastaan. 1. huhtikuuta 1996 määrätty rajoitukset perustuivat yksinomaan M.:n mielipiteeseen, jota ei ollut asianmukaisesti ja luotettavalla tavalla selvitetty. Lääninoikeus oli tutkinut valittajan valituksen vasta siinä vaiheessa kun Lautakunnan asettaman tapaamisrajoituksen aika oli jo liki lopussa.

70. Välttämättömyyden arvioinnin suhteen valittaja toteaa, että viranomaiset olivat ylittäneet harkintavaltansa kun he kieltäytyivät antamasta valituskelpoista päätöstä. Heidän olisi tullut neuvoa valittajaa valitusprosessista, etenkin kun hänellä ei ollut asiameistä ennekuin vuoden 1993 lopulla ja 1994 alussa. Kun valittaja sai valituskelpoisen päätöksen ja valitti asiasta, Lautakunta reagoi rajoittamalla tapaamisia. Eli kun valittaja käytti oikeuksiaan hänen asemansa heikkeni.

71. Lautakunnan 14. maaliskuuta 1996 päätöksestä valittaja toteaa, että hänelle ei annettu mahdollisuutta esittää kysymyksiä tri H.L.:lle, sijaisvanhemmille tai lastenkodin johtaja L.L.:lle. Tätä seikkaa ei korjannut se, että hänellä oli mahdollisuus kommentoida näitä lausuntoja Lääninoikeudessa. Lautakunta piti kaksi kokousta 13. ja 14. maaliskuuta 1996. Olemalla kutsumatta valittajaa toiseen kokoukseen, lautakunta esti häntä vastaamasta yllä mainittujen henkilöiden lausumiin. Lisäksi sosiaaliviranomaiset jättivät toimittamatta valittajan kirjelmää 31. tammikuuta 1996 Lautakunnan jäsenille, ja pyrkivät näin antamaan vain sitä tietoa, joka tuki tapaamisrajoituksia.

72. Lautakunnan päätökseen 26. maaliskuuta 1997 valittaja toteaa, että hänelle ei annettu mahdollisuutta tehdä kysymyksiä sijaisvanhemmille ja lastenkodin johtajalle.

73. Valittaja asettaa kyseenalaiseksi sen, oliko M.:lle annettu asianmukainen mahdollisuus tulla kuulluksi. Häntä olivat kuulleet vain sosiaaliviranomaiset joilla oli selvä ennakkokäsitys siitä, miten asia tuli ratkaista. Missään vaiheessa he tai tuomioistuimet eivät sallineet M.:n

kuulemista puolueettomalla tavalla. Olisi tullut kiinnittää paljon enemmän huomiota M.:n kuulemiseen kun otetaan huomioon se, että hän ryhtyi vastustamaan kotilomia sen jälkeen kun hänet oli siirretty sijaisperheeseen. Sijaisvanhemmat olivat sanoneet M.:lle, että hän joutuu takaisin lastenkotiin, jos haluaa asua valittajan kanssa. Mitä tulee M.:n tarkkailuun lastenkodissa, valittaja toteaa, että asiassa tehtiin vääriä johtopäätöksiä. M. selvästi osoitti että hän kärsi erossa olost, ikävöi isäänsä ja halusi mennä kotiin ja asua siellä. Jo marraskuussa 1994 valittaja oli vaatinut M.:n mielipiteen selvittämistä, mutta vaatimus oli hylätty kuten jatko vaatimuksetkin.

(b) Hallitus

74. Hallituksen mukaan tapaamisrajoitukset yhdessä huostaanoton kanssa perustuivat Lastensuojelulakiin ja -asetukseen. Lapsen tapaamisoikeutta ei voida panna täytäntöön tavalla, joka olisi hänen etunsa vastainen. Tapaamisista sinä aikana kun M. oli lastenkodissa oli sovittu huoltosuunnitelmalla. Sijaisperhesijoituksen aikana, joka tehtiin lautakunnan päätöksellä 25. kesäkuuta 1995 tilanne korjaantui kansallisella tasolla siten, että kun Eduskunnan oikeusasiamiehen toimistosta otettiin Lautakuntaan puhelimitse yhteyttä 28. joulukuuta 1995, niin 14. maaliskuuta 1996 Lautakunta antoi asiassa päätöksen. Näin ollen asiassa on ollut prosessin suhteen suojelu, johon on liittynyt juridinen neuvonta estämään mielivaltaisen menettelyn.

75. Hallitus esittää, että kaikki toimet ovat tähdänneet siihen, että on turvattu muiden henkilöiden terveyttä, oikeuksia ja vapauksia, ja tässä tapauksessa erityisesti M.:n suhteen. Asian välttämättömyyden suhteen hallitus selittää, että valittajalla on ollut oikeus osallistua päätöksentekoon riittävästi, joten hänen oikeutensa on turvattu. Hänellä oli myös asiamies prosessien eri vaiheissa. Siitä, kuultiinko valittajaa oikeudenmukaisella tavalla käynnissä olleissa lukuisissa käsittelyissä, hallitus vetoaa Artiklan 6 § 1 suhteen olleeseen varumaan. Mitä tulee todistajien ja asiantuntijoiden Lautakunnalle antamiin lausuntoihin sekä M.:n kuulemiseen, hallitus esittää seuraavaa:

76. Koskien Lautakunnan päätöstä 14. maaliskuuta 1996 hallitus esittää, että valittajaa kuultiin kirjallisesti 31. tammikuuta 1996. Hän ja asiamies olivat paikalla Lautakunnan kokouksessa 13. maaliskuuta 1996, jolloin valittajaa, M-L.K:ta ja valittajan kutsumaa todistajaa kuultiin. Seuraavana päivänä Lautakunta kuuli tri H.L.:ää, sijaisvanhempia ja lastenkodin johtaja L.L.:ää. Sinä päivänä valittaja ei ollut paikalla. Valittajalla oli kuitenkin mahdollisuus kommentoida kaikkia näkökohtia Lääninoikeudessa.

77. Mitä tulee Lautakunnan päätökseen 26. maaliskuuta 1997, hallitus toteaa, että valittaja oli esittänyt käsityksensä kirjeessään 20. helmikuuta 1997 sekä asiamiehen laatimassa kirjallisessa valituksessaan 25. maaliskuuta 1997. Vaalittaja osallistui 26. maaliskuuta 1997 yhdessä asiamiehensä kanssa kokoukseen, mutta ei ollut paikalla kun sijaisvanhempia ja lastenkodin johtajaa kuultiin suullisesti. He olivat paikalla kun tri H.L.:ää kuultiin. Valittajalla oli kuitenkin mahdollisuus Lääninoikeudessa kommentoida kaikkia näkökohtia, paitsi joitakin Lautakunnalle suullisesti esitettyjä seikkoja. Lautakunta teki 3. maaliskuuta 1998 uuden tapaamisrajoituksen, mutta valittaja ei tehnyt siitä valitusta.

78. Mitä tulee M.:n oikeuteen tulla kuulluksi hallitus esittää, että huostaanoton alkuvaiheessa M.:n mielipidettä ei selvitetty, mutta hänen käyttäytymistään tarkkailtiin eri tilanteissa, kuten vanhempien vieraillessa hänen luonaan ja asioista keskusteltiin yleisellä tasolla. M.:n kehitys oli lähtenyt eteenpäin kun hän oli lastenkodissa. Kehitys ei kuitenkaan ollut vakaata. Prosessit jotka koskivat huostaanoton lakkauttamista kesäkuusta marraskuuhun 1994 aiheuttivat hänessä levottomuutta, mutta M. oli rauhoittunut kun lastenkodin henkilökunta selvitti hänelle mitä Lautakunnan päätös tulisi hänelle merkitsemään. M.:ää tarkkailtiin jälleen kun hän siirtyi sijaisperheeseen. Hallitus esittää, että M. ja hänen äitinsä halusivat hänen sijoitustaan, mutta isä ei. M. tuli rauhottomaksi isän puheluista ja vierailuista. Kun M. siirtyi sijaisperheeseen, vanhempien kanssa saatiin aikaan sopimus, että hän käy vanhempien luona kerran kuussa ja he soittavat hänelle kerran viikossa. M.:llä oli siis kaksi vierailua kuukaudessa, mikä osoittautui

raskaaksi kun hän aloitti koulun. M. vastusti jatkuvasti isän tapaamisia. Näistä syistä lautakunta päätti maaliskuussa 1996 rajoittaa tapaamisia siten, että vanhemmat tapasivat M.:ää vuorollaan kerran kuussa. Puhelinkontakti säilytettiin ennallaan ja kesällä M. vierailisi viikon ajan kumman vanhempiensa luona. Sijaisperheeseen sijoittamisen aikana sosiaaliviranomaiset, sosiaalijohtaja ja lautakunnan jäsenet vierailivat lukuisia kertoja hänen luonaan. Kun M. tuli vanhemmaksi oli helpompi keskustella hänen kanssaan hänen näkemyksistään ja toiveistaan. Asiasta keskustelivat myös sijaisvanhemmat ja opettaja. M. kävi viikoittain terapiassa ja harvakseltaan tri H.L.:n vastaanotolla sijaisvanhempien kanssa.

79. Lopuksi hallitus toteaa, että valittajaa on kuultu kaikissa käsittelyissä Lautakunnassa, paitsi kahdessa ylempänä esitetyssä tilanteessa, jotka myöhemmin korjaantuivat Lääninoikeudessa.

2. Jälleenyhdistäminen

(a) Valittaja

80. Valittaja toteaa, että M.:n mielipidettä hänen elämänsä koskevista järjestelyistä ei ollut kertaakaan asianmukaisesti selvitetty. Hallitus ei ole varmentanut väitettään, että jälleenyhdistäminen olisi vaarantanut M.:n terveyden ja kehityksen. Hallitus ei ole yksilöinyt minkä toimien se katsoi osoittavan viranomaisen pyrkimystä jälleenyhdistää M. ja valittaja, jotka olivat tavanneet vain lastenkodissa huostaanottoa seuranneen kahdeksantoista kuukauden aikana, jolloin heitä oli tarkkailtu perättömän incestiväitteen perusteella. Nämä tapaamiset eivät siis olleet riittävää jälleenyhdistämistä. Vaikka valittaja ja M. saivat tavata toisiaan useammin lautakunnan 10. kesäkuuta 1994 pitämän kokouksen jälkeen, sosiaaliviranomaiset eivät osoittaneet vähäistäkään mielenkiintoa havainnoida, miten nämä tapaamiset sujuivat.

81. Jälleenyhdistämisen väitettyyn uhkaan M.:n ja äidin väliselle suhteelle valittaja toteaa, että avioerossa hänelle myönnettiin M.:n yksinhuolto. Ottaen huomioon valittajan ja hänen entisen puolisonsa välinen suhde, Lautakunnalla ei ollut mitään perustetta olettaa, että M.:n ja valittajan jälleenyhdistäminen olisi vahingoittanut M.:n suhdetta hänen äitiinsä. Kaikissa tapauksissa jälleenyhdistämisen kannalta on täysin irrelevanttia se, että valittaja ja hänen vaimonsa erosivat kun M. otettiin huostaan.

82. Valittaja kiistää hallituksen väitteen siitä, että hän ei olisi riittävän kyvykäs vanhempi. Tri H.L.:n vastakkainen lausunto perustui lastenkodin johtajalta saatuihin tietoihin. Hänen luotettavuutensa ja ammatillisuutensa on kyseenalainen.

83. Johtopäätöksenä valittaja toteaa, että sen sijaan että isä-lapsi -suhdetta olisi tuettu, viranomainen on tietoisesti vahingoittanut sitä mm. toistuvasti vetoamalla perättömään incestiepäilyyn aina kun valittaja oli käynyt katsomassa M.:ää, kieltäytymällä tutkimasta hänen vaatimustaan huostaanoton lopettamisesta, kieltämällä M.:ltä mahdollisuuden asianmukaisiin tutkimuksiin, sekä kieltäytymällä luovuttamasta M.:n hoitopäiväkirjaa. Nämä toimet eivät ole olleet välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa. Viranomaiset ovat ylittäneet valtuutensa.

(b) Hallitus

84. Hallitus esittää, että tapaamisjärjestelyt sovittiin huoltosuunnitelmalla, joka on tarkastettu säännöllisesti. Valittaja tapasi M.:n vuonna 1993 18 kertaa ja vuonna 1994 11 kertaa. Lisäksi M. kävi valittajan kotona kahdesti vuonna 1993 ja viisi kertaa vuonna 1994. Puhelinsoittoja ei ollut rajoitettu. Sijaisperheeseen sijoittamisen yhteydessä huoltosuunnitelma tarkastettiin ja tuolloin määrättiin, että valittaja hakee M.:n kerran kuussa viikonloppulomalle. Pidemmistä lomista tuli sopia erikseen. Puhelinsoittoja sai olla kerran viikossa. Valituksen tutkittuaan Lääninoikeus totesi, että tapaamiskysymystä ei ollut päätetty sitovalla tavalla, mutta sosiaaliviranomaiset tulkitsivat asian siten, että tuomioistuin oli hyväksynyt huoltosuunnitelman. Eduskunnan oikeusasiamiehen puututtua asiaan lautakunta teki kirjallisen päätöksen todeten, että niin

laajat tapaamisoikeudet kuin vanhemmat vaativat olisivat vaarantaneet M.:n henkisen kehityksen. Tällä päätöksellä tapaamisia vähennettiin jonkun verran sen vuoksi, että M. oli selvästi vastustanut kotilomia valittajan luona. Vuonna 1999 päästiin osapuolten välillä sopimukseen, jonka mukaan M. viettää valittajan luona lomaa vuodessa viisi kertaa kolmen päivän jaksoina ja kaksi kertaa yhden viikon jaksona. M. viettäisi suunnilleen saman verran aikaa äitinsä luona.

85. Hallitus esittää, että se perheyksikkö joka oli ollut olemassa ennen huostaanottoa oli loppunut avioeroon. Sen vuoksi oli syytä kysyä mitä vaikutuksia valittajan ja M.:n jälleenyhdistämällä olisi M.:n suhteelle äitiinsä. Valittajan kyky toimia vanhempana voitiin asettaa kyseenalaiseksi. Lukuisat lääkärinlausunnot ja todistajalausunnot perustuivat lyhyisiin tapaamisiin hänen ja M.:n kanssa. Valittajan kyvykkyyden oli analysoinut tri H.L. lausunnotsa Lääninoikeudelle 30. marraskuuta 1995. Sen lausunnon mukaan valittajan hermoromahdus ei ollut merkittävä tekijä arvioitaessa hänen kyvyttömyyttään toimia vanhempana. Sen lisäksi M. oli toistuvasti ilmaissut vastustuksensa valittajan tapaamisten lisäämiseen.

86. Lopuksi hallitus toteaa, että sijaisperhesijoitus oli ollut suunnitelmalla alusta lähtien. Valittaja ei ollut vastustanut huostaanottoa. Kaikki toimet oli tehty lapsen edun perusteella, joka on kaiken ylittävä velvoite.

B. Tuomioistuimen arvio

87. Tuomioistuin ottaa huomioon, että marraskuussa 1992 valittajan viisivuotias poika otettiin huostaan ja sijoitettiin lastenkotiin sillä perusteella, että hänen kehityksensä oli myöhässä, äiti käyttäytyi väkivaltaisesti eikä kumpikaan vanhempi kyennyt kasvattamaan häntä. Poika siirrettiin sijaisperheeseen kesäkuussa 1995. Tuomioistuin toteaa, että valittaja ei valita huostaanotosta sinänsä, ja hän hyväksyi sen, vaan tätä seuraavasta kieltäytymisestä huostaanoton lopettamisesta ja tapaamisten rajoittamisesta.

88. Huostaanoton toteuttamisesta Tuomioistuin toteaa, että asian faktojen perusteella nousee kysymys siitä, että pyrkikö viranomainen aktiivisesti vahingoittamaan valittajan ja hänen poikansa välisiä suhteita, tai ainakaan ei pyrkinyt perheen jälleenyhdistämiseen.

89. Tuomioistuin toistaa sen ohjaavan periaatteen, että huostaanottoa on pidettävä väliaikaisena toimena, joka lopetetaan heti kun olosuhteet sen sallivat, ja että kaikkien toimien, joilla väliaikaista huoltoa toteutetaan tulee tähdätä siihen, että lapsi palautetaan luonnolliselle vanhemmalleen (ks. erityisesti *Olsson v. Ruotsi (no 1.)*, tuomio 24. maaliskuuta 1988, Sarja A no. 130, pp. 36-37, § 81). Toimivaltaisen viranomaisen positiivinen velvoite perheen jälleenyhdistämiseksi niin pian kuin on järkevästi arvioiden mahdollista, velvoittaa viranomaisen ajan kuluessa lisäämään tasapuolista arviointia siitä, mikä on lapsen etu (ks. *K. ja T. v. Suomi (GC)* no. 25702/94, § 178, ECHR 2001-VII). Kun huomattavan pitkä aika on kulunut lapsen alkuperäisestä huostaanotosta, lapsen etu siinä, että hänen perhetilannettaan jälleen muutettaisiin, saattaa ylittää vanhempien edun siinä, että heidän perheensä jälleenyhdistettäisiin (ks. *K.A. v. Suomi*, no. 27751/95, § 138, 14. tammikuuta 2003).

90. Viranomaisella on laaja harkintavalta sen suhteen onko lapsen huostaanotto tarpeen, mutta sitä tarkempi viranomaisen on oltava lisärajoituksissa, kuten vanhempien tapaamisrajoituksissa. Sellaisiin rajoituksiin sisältyy vaara, että pienen lapsen ja vanhemman välinen suhde merkittäväällä tavalla kaventuu. Vähin mitä tulee tehdä, on se, että viranomaisen aika ajoin arvioi uudelleen sen, onko perheen tilanteessa tapahtunut kohentumista. Jälleenyhdistämisen mahdollisuus vähenee asteittain ja lopulta tuhoutuu, jos biologisen lapsen ja vanhemman ei sallita lainkaan tavata toisiaan, tai vain niin harvoin, ettei luonnollista kiintymystä heidän välilleen ei synny (ks. *K. ja T. v. Suomi (GC)*, lainaus ylempänä, §§ 155 ja 179).

91. Käsillä olevassa tapauksessa huostaanotto sisälsi oletuksen pitkäkestoisesta huostaanotosta ja pojan sijoittamisesta sijaisperheeseen. Lastenkodin poikaa koskevista kirjauksista käy ilmi, että tavoitteena oli, ettei häntä sijoiteta vanhemmilleen vaan sijaisvanhemmille, ja että tuli toteuttaa vieraannuttamisprosessi (ks. §§ 11 ja 14).

92. Lisäksi tapaamiset valittajan kanssa olivat erittäin rajoitettuja. Valittaja sai tosiasiallisesti nähdä poikaansa kerran ja joskus kahdesti kuussa lastenkodissa, ja sen jälkeen vain joka toinen kuukausi. Valittaja vaati huostaanoton lopettamista syyskuussa 1993 ja uudelleen tammikuussa 1994 onnistumatta siinä, jonka johdosta hän kiisti sosiaalityöntekijöiden oikeuden toimia sosiaalilautakunnan puolesta, ja vaati että asia on vietävä lautakunnan itsensä päätettäväksi. Vasta marraskuussa 1994 lautakunta antoi päätöksen.

Tuomioistuin panee merkille, että perheen jälleenyhdistäminen estyi merkittävässä määrin jo alkuaan, kun ei annettu valituskelpoista päätöstä tapaamisten rajoittamisesta ja huostaanoton lopettamisesta. Koko prosessin aikana sosiaaliviranomaiset eivät seuranneet lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta kotilomien aikana, vaikka valittaja tätä pyysi. Tuomioistuin panee merkille, että Sosiaalilautakunta, valittamalla Lääninoikeuden päätöksestä hoitopäiväkirjan luovuttamisessa, merkittävällä tavalla esti valittajaa tukeutumasta siihen huostaanoton purkuprosessissa. Vasta toisella valituskierröksellä Korkeimpaan hallinto-oikeuteen hänellä oli mahdollisuus kommentoida hoitomerkitöjä.

93. Asian faktojen perusteella Tuomioistuin ei löydä sosiaaliviranomaisten taholta minkäänlaista vakavaa, pysyvää pyrkimystä perheen jälleenyhdistämiseen, mitä kuitenkin on perusteltua odottaa Artiklan 8 § 2 perusteella, pojan vuosia kestäneen huostaanoton aikana. Tapauksen faktoista muodostuu kuva siitä, että sosiaaliviranomaiset olivat päättäneet olla edes harkitsematta valittajan ja hänen poikansa jälleenyhdistämistä varten otettavana mahdollisuutena. Sen sijaan he ovat jatkaneet sen ennako-olettaman varassa, että poika tarvitsee pitkäaikaista huostaanottoa sijaishoitajien hoidossa. Tämän lisäksi ankarat rajoitukset lapsensa tapaamisissa kuvastavat sosiaaliviranomaisen tavoitetta pojan ja sijaishoitajien suhteiden vahvistamiseen, ei valittajan ja hänen poikansa perheen jälleenyhdistämiseen.

94. Tämän perusteella Tuomioistuin tekee sen johtopäätöksen, että viranomaiset eivät riittävästi pyrkineet siihen, että olisi ollut mahdollista jälleenyhdistää valittajan perhe.

Näin ollen on tapahtunut Sopimuksen 8. Artiklan loukkaus. Tämän päätöksen vuoksi tuomioistuimen ei ole tarpeen erikseen tutkia olivatko tapaamisrajoitukset oikeutettuja.

III. VÄITE SOPIMUKSEN ARTIKLOJEN 6 § 1 JA 13 LOUKKAAMISESTA

A. Osapuolten esitykset

1. Valittaja

95. Valittaja esittää, että vastustamalla hänen vaatimustaan suullisesta kuulemisesta Lääninoikeudessa, Lautakunta on tehokkaasti pitkittänyt käsittelyä, kun Korkein hallinto-oikeus palautti asian Lääninoikeuteen ja määräsi suullisen käsittelyn.

96. M.:n oikeudesta tulla asianmukaisesti kuulluksi valittaja viittaa siihen, mitä on ylempänä todettu. Viranomaiset eivät osoittaneet minkäänlaista mielenkiintoa siihen, miten kotona tapahtuneet tapaamiset hänen ja M.:n välillä sujuivat, joten hän päätteli, etteivät he halunneet mitään sellaista todistetta, että hän kykeni pitämään huolta M.:stä. Samaan aikaan M-L.K. oli useita kertoja vierailut M.:n äidin luona.

97. Lautakunnan kieltäytymisestä luovuttaa M.:n hoitopäiväkirjaa valittaja toteaa, että se oli vahingoittanut hänen mahdollisuuksiaan osallistua käsittelyyn. Hän oli esittänyt vaatimuksensa 14. kesäkuuta 1995 ja oli kestänyt yli kaksi kuukautta ennen kuin hän sai valituskelpoisen päätöksen. Tämän vuoksi hänellä ei ollut sitä etua, että hän olisi voinut käyttää näitä tietoja suullisessa kuulemisessa 30. marraskuuta 1995. Hän sai hoitopäiväkirjan vasta 12. kesäkuuta 1996, mutta se oli vaillinainen, koska jotkut lauseet oli päälle viivattu. Ehdotus siitä, että valittaja olisi saanut 7. kesäkuuta 1995 suullista tietoa, ei ollut asianmukainen ja riittävä tapa saada tätä tietoa, etenkin kun L.L. oli osoittautunut epäluotettavaksi. Lisäksi tämä ei olisi ollut laillista, kuten Korkein hallinto-oikeus päätöksessään totesi.

98. Hallituksen väite siitä, että Lautakunta valitti Lääninoikeuden päätöksestä, jolla hoitopäiväkirja tuli luovuttaa valittajalle, saadakseen ennakkopäätöksen, ei ole valittajan mielestä kestävä. Tällä menettelyllä valittajan oikeudet mitätöitiin perustelemattomalla ja epätasapuolisella tavalla. Lautakunta oli tyystin unohtanut roolinsa.

99. Lääninoikeuden perusteluihin valittaja toteaa, ettei oikeus esitä, millä perusteella on päädytty siihen, ettei hän olisi ollut kykenevä kasvattamaan poikaansa. Tämän vuoksi hänellä ei ollut mahdollisuutta vastata kun hän valitti päätöksestä. Korkein hallinto-oikeus ei puoleltaan selittänyt, mistä se päätteli, että M. oli stressaantunut, eikä sitä, mihin seikkoihin se perusti päätöksensä. Myöskään hallitus ei ole kyennyt osoittamaan mihin tosiseikkoihin väite M.:n stressistä perustuu. Valittaja kiistää hallituksen väitteen siitä, että oikeudet olivat perustaneet päätöksensä tapauksen yleisarvioon. Jos johonkin, niin ne olivat perustuneet M-L.K.:n ja L.L.:n uskomuksiin.

100. Valittajan saama oikeusapu ei kata kuluja, jotka syntyivät todistajien kuulemisesta Lautakunnassa. Sen vuoksi hänellä ei ollut varoja kutsua asiantuntijaa kuultavaksi käsittelyn tässä vaiheessa, joka kuitenkin oli kaikkein merkittävin.

2. Hallitus

101. Hallitus esittää että Suomen esittämä varauma Artiklan 6 § 1 suullisten kuulemisten suhteen oli voimassa kyseisenä aikana. Näin ollen Lääninoikeuden päätös 4. huhtikuuta 1995 olla järjestämättä suullista kuulemistä, ei liity Ihmisoikeussopimuksen noudattamiseen.

102. Väittämään että M.:ää ei olisi kuultu käsittelyjen aikana objektiivisella tavalla, hallitus vastaa, että kuuleminen oli sosiaaliviranomaisten velvollisuus. Lääninoikeus ja Korkein hallinto-oikeus olisivat voineet kuulla lasta, mutta ne päättävävaltansa rajoissa totesivat, että lapsen mielipide oli selvitetty asianmukaisella tavalla.

103. Mitä tulee siihen, että sosiaaliviranomaiset eivät olleet käyneet havainnoimassa tilannetta kun M. kävi valittajan kotona, hallitus toteaa, että valittajalla oli se mahdollisuus, että hän voi itse toimittaa sekä Lautakunnalle että Lääninoikeuden suullisessa kuulemisessa sellaista materiaalia, jota hän piti objektiivisena.

104. Syytökseen siitä, että valittamalla Lääninoikeuden päätöksestä, jolla lastenkodin hoitopäiväkirja oli luovutettava valittajalle, tuloksellisesti estettiin valittajaa käyttämästä tätä materiaalia kun Lautakunnan kutsumia todistajia kuultiin Lääninoikeudessa 30. marraskuuta 1995. Hallitus toteaa, että valittajalle ja hänen avustajalleen oli tarjottu mahdollisuutta saada asiasta suullista informaatiota Lautakunnalta, lastenkodin johtaja L.L.:ltä ja lapsen omahoitajalta 7. kesäkuuta, 15. elokuuta ja 20. syyskuuta 1995. Näin ollen hänellä oli pääsy näihin tietoihin. Lääninoikeuden päätöksestä valittamiseen hallitus toteaa, että Lautakunnan tavoitteena oli saada korkeimman mahdollisen tason päätös lainsäädännöllisesti epäselvään asiaan. Lopuksi hallitus toteaa, että valittaja sai kopiot hoitopäiväkirjasta 12. kesäkuuta 1996.

105. Hallitus esittää että perusteet, jotka Lääninoikeus ja Korkein hallinto-oikeus ovat esittäneet, perustuvat tosiasioihin, joihin valittajalla on ollut oikeus lähettää kommenttinsa. Koskien kykyään lapsensa kasvattamiseen valittajalla on ollut mahdollisuus nimeämiensä todistajien välityksellä esittää suullista todistelua Lautakunnassa ja Lääninoikeudessa. Hänellä oli avustaja sekä Lääninoikeudessa että Korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

106. Hallitus esittää, että M. oli sairaalatutkimuksissa 21. syyskuuta - 25. marraskuuta 1992. Kun hänet oli sijoitettu lastenkotiin, hänen tilannettaan seurattiin kiinteässä yhteistyössä sairaalan kanssa puhelinkonsultaatioin ja poliklinikakäynnein. M. Sai yksilöterapiata kerran viikossa elokuusta 1966 huhtikuuhun 1999. Ei ollut tarvetta hankkia uusia lääkärintlausuntoja. Valittajan väite, ettei tri H.L. ollut tutkinut M.:ää kahteen vuoteen kirjoittaessaan lausuntoja voidaan osoittaa perättömäksi hänen potilasasiakirjoillaan. 15. kesäkuuta 1998 Terveystieteiden tutkimuskeskus ei nähnyt aiheelliseksi ryhtyä toimiin tri H.L.:n suhteen valittajan asiamiehen kanneltua hänestä. Lisäksi sosiaaliviranomaiset olivat sallineet valittajan nimeämän asiantuntijan, psykiatrian tri M.L.:n tutkia pojan. Lääninoikeus oli kuullut myös tri M.L.:ää

huostaanoton purkukäsittelyssä.

107. Mitä tulee väitteeseen, että koska valittajalla ei ollut oikeutta maksuttomaan käsittelyyn, hän ei voinut kutsua asiantuntijaa esittämään vasta-argumentteja tri H.L.:n todisteluun, hallitus esittää, että tuolloin oikeusapua ei saanut tapaamisrajoituksia koskevaan asiaan. Kuitenkin valittaja oli saanut maksutonta neuvontaa tapaamiskäsittelyssä. Huostaanottoprosessiin hänelle oli myönnetty maksuton käsittely 4. joulukuuta 1994.

B. Tuomioistuimen arvio

108. Tuomioistuin on ylempänä todennut Sopimuksen 8. Artiklan loukkauksen. Tämän päätöksen johdosta Tuomioistuin ei katso tarpeelliseksi tutkia erillisenä loukkausasiana sitä, kuultiinko valittajaa oikeudenmukaisella tavalla.

IV VÄITE PROSESSIN LIIAN PITKÄSTÄ KESTOSTA

A. Osapuolten esitykset

109. Valittaja toteaa, että huostaanoton purkuun ja tapaamisrajoituksiin liittyvät käsittelyajat ovat olleet liian pitkiä ja siten päätökset ovat menettäneet merkityksensä. Tuloksena tästä M. on juurtunut sijaisperheeseen.

110. Hallitus esittää, että minkäänlaista syyksi luettavaa viivytystä ei ole ollut suhteessa valittajaan, jolle prosessit ovat epäilemättä olleet tärkeitä. Tapaus on monimutkainen, joten lapsen edun arviointi tuli tehdä huolella ja tapaus tutkia tarkasti.

1. Huostassapidon lopettaminen

111. Valittajan näkemyksen mukaan ajankohta josta laskeminen on aloitettava alkoi jo 21. syyskuuta 1993. Tämän laatuinen asia olisi tullut käsitellä ilman viivytystä.

112. Hallituksen mukaan käsittelyt alkoivat 7. joulukuuta 1994 kun valittaja valitti Lautakunnan 4. marraskuuta tekemästä päätöksestä, ja päättyivät 24. syyskuuta 1996 Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen. Lautakunta oli toimittanut havaintonsa Lääninoikeudelle 12. tammikuuta 1995 ja valittaja oli kommentoinut niitä 31. tammikuuta 1995. Lääninoikeus oli antanut päätöksensä 4. huhtikuuta 1995. Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyyn Lautakunta ja valittaja jättivät kirjelmänsä 14. kesäkuuta ja 29. kesäkuuta 1995. 19. lokakuuta 1995 Korkein hallinto-oikeus oli palauttanut asian Lääninoikeuteen ja määrännyt suullisen käsittelyn. Suullisessa käsittelyssä 30. marraskuuta 1995 ja 15. tammikuuta 1996 oli yksitoista todistajaa. Valittaja oli jättänyt vielä lisäkirjelmät 15. ja 24. tammikuuta 1996. Lääninoikeus antoi päätöksensä 9. helmikuuta 1996. Käsittelyn toisella kierroksella Korkeimmassa hallinto-oikeudessa Lautakunta jätti kirjelmänsä 29. maaliskuuta 1996 ja valittaja on kommentoinut sitä 17. huhtikuuta 1996. Korkein hallinto-oikeus antoi päätöksensä 24. syyskuuta 1996.

2. Tapaamisrajoitukset

113. Valittajan mukaan käsittelyt alkoivat 14. maaliskuuta 1996 kun lautakunta oli päättänyt vähentää kuukausittaiset tapaamiset puoleen ajalle 1. huhtikuuta 1996 - 31. maaliskuuta 1997. Lääninoikeus antoi päätöksensä 14. tammikuuta 1997. Näin ollen viivytys johti siihen, että päätös oli toimimaton.

114. Hallituksen mukaan ensimmäinen käsittely alkoi 3. huhtikuuta 1996 valittajan valitettua. 16. huhtikuuta 1996 Lääninoikeus hylkäsi valittajan valituksen täytäntöönpanon keskeytyksestä. Lautakunta oli lähettänyt kirjelmänsä 14. toukokuuta 1996 ja valittaja oli kommentoinut sitä 29. toukokuuta 1996. Lääninoikeus oli antanut päätöksensä 14. tammikuuta

1997. Toinen käsittely alkoi 16. toukokuuta 1997 kun valittaja valitti Lautakunnan 26. maaliskuuta 1997 tekemästä päätöksestä. Käsittely loppui Lääninoikeuden päätökseen 12. syyskuuta 1997.

3. Hoitopäiväkirjan luovuttaminen

115. Valittaja esittää, että käsittely alkoi jo 15. kesäkuuta kun johtaja oli saanut hänen kirjallisen vaatimuksensa. Hallituksen selitykseen siitä, että hänelle oli tarjottu tilasuutta, jossa hänelle olisi luettu ääneen näitä muistiinpanoja, hän viittaa siihen, mitä ylempänä on esitetty.

116. Hallitus esittää, että prosessi alkoi 5. lokakuuta 1995, kun valittaja valitti asiasta Lääninoikeuteen. Lautakunta ja valittaja jättivät kirjalliset huomautuksensa 8. ja 15. marraskuuta. Lääninoikeus antoi päätöksensä 24. marraskuuta 1995. 20. joulukuuta 1995 Lautakunta valitti Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valittaja ja Lautakunta jättivät kirjalliset havaintonsa 25. tammikuuta ja 12. helmikuuta 1996. Korkein hallinto-oikeus antoi päätöksensä 6. kesäkuuta 1996. Tapaus oli lainsäädännöllisesti monimutkainen, koska siinä tulkittiin ensimmäistä kertaa koskiko Asiakirjojen julkisuuslaki yksityistä lastenkotia, ja kyseessä oli ennakkopäätös. Siihen mitä valittaja esittää, hallitus toteaa, että hänelle oli varattu tilaisuus siihen, että useita osia kirjauksista olisi luettu hänelle. Hän ei kuitenkaan ollut käyttänyt tätä mahdollisuutta.

B. Tuomioistuimen arvio

117. Tuomioistuin toteaa, että huostaanoton lopettamiskäsittely alkoi 9. maaliskuuta 1994 ja päättyi 24. syyskuuta 1996, ja kesti yli kaksi vuotta kuusi kuukautta Sosiaalilautakunnassa, Lääninoikeudessa ja Korkeimmassa hallinto-oikeudessa, josta seurasi päätöksen palauttaminen Lääninoikeuteen, joka järjesti suullisen kuulemisen, sekä Korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

118. Tapaamisrajoitusten käsittelyjä oli kaksi kierrosta, ensimmäinen alkoi kesäkuussa 1995 ja päättyi tammikuussa 1997, eli kesto oli noin vuosi ja kuusi kuukautta Lääninoikeudessa, Sosiaalilautakunnassa ja Lääninoikeudessa. Toinen kierros alkoi 16. toukokuuta 1997 ja päättyi 12. syyskuuta 1997, eli kesti noin neljä kuukautta Lääninoikeudessa.

119. Tuomioistuin ei ole havainnut kyseisissä prosesseissa toimimattomuuden ajanjaksoja. Näin ollen ei ole tapahtunut Artiklan 6 § 1 loukkausta prosessien pituuden suhteen.

120. Prosessi hoitopäivän luovuttamiseksi alkoi 24. elokuuta 1995 ja päättyi 6. kesäkuuta 1996, ja kesti noin seitsemän kuukautta Sosiaalilautakunnassa, Lääninoikeudessa ja Korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Tuomioistuin toteaa, että käsittelyt eivät olleet aiheettoman pitkiä. Sen suhteen että niillä olisi ennakkopäätöksen merkitystä muihin prosesseihin, on asia otettu huomioon Artiklan 8 kohdalla. Näin ollen ei ole tapahtunut Artiklan 6 § 1 loukkausta myöskään käsittelyjen pituuden suhteen.

V. HAKEMUS SOPIMUKSEN ARTIKLAN 41 SUHTEEN

121. Sopimuksen Artikla 41 toteaa:

‘Jos Tuomioistuin toteaa Sopimusta tai protokollia loukatun, ja jos Korkean sopimusosapuolen kyseinen sisäinen laki oikeuttaa vain osaan korvauksista, Tuomioistuimen tulee, jos tarpeen määrätä loukatulle osapuolelle oikeudellinen korvaus.’

122. Valittaja ei ole esittänyt vaatimusta korvauksista tai kuluista, koska hän on päätenyt siihen, että rahalla ei voida korvata sitä minkä hän on menettänyt tämän asian vuoksi, ja se ainoastaan muistuttaisi häntä siitä vääryydestä jonka hän on joutunut kärsimään.

NÄISTÄ SYISTÄ TUOMIOISTUIN YKSIMIELISESTI

1. *Hylkää* hallituksen alustavat oikeusväitteet;

2. *Päätää* että Sopimuksen 8. Artiklaan on loukattu kun jälleenyhdistämiseen ei ole pyritty;

3. *Päätää* että Sopimuksen 6 § 1 Artiklaa ei ole loukattu lukuisten käsittelyjen pituuden suhteen;

4. *Päätää* että ei ole tarpeen tutkia onko Sopimuksen Artikloja 6 § 1, 8 ja 13 loukattu käsittelyjen muiden aspektien suhteen.

Kirjoitettu Englanniksi ja annettu kirjallisesti tiedoksi 30 toukokuuta 2005, Tuomioistuimen Säännön 77 §§ 2 ja 3 perusteella

Nicholas BRATZA

Presidentti